

Staden ingen rubbbar

Hur ser **FRAMTIDEN** ut för Berlin 20 år efter murens fall? Vilken väg ska den pulserande technometropolen ta? Vi bad författaren **JONAS HASSEN KHEMIRI** att ta tempen på staden som just nu är hans hemvist. Han sökte därför upp **BERLIN** för en intervju och kom med ett **AFFÄRSFÖRSLAG**.

FOTO JUREK HOLZER

A

tt intervju storstäder är inte lätt. För att kontakta New York måste man ta sig igenom en armé av assistenter, agenter och livvakter. Paris bor på hemlig adress och London jobbar 24 timmar om dygnet. Berlin däremot är världens mest tillgängliga stad. Berlin har inga assistenter och ingen hemlig adress. Däremot har staden en rekordstor arbetslöshet och gigantiska skulder. Hur ska Berlin överleva i framtiden? Jag ringde på hemma hos Berlin för att få svar.

Hur ser en typisk dag ut för staden Berlin?

Vi vaknar upp i gryningen när de första solstrålarna kittlar toppen av vårt tv-torn. Vi ruskar liv i våra spårvagnar, sträcker ut våra alléer och öppnar våra tunnlar. Vi är redo för en ny dag. Fyllt av småfix. Våra parker ska vattnas och våra avloppssystem ska underhållas och våra tunnelbanespar ska tvättas. Men allt sänt sköter våra invånare. Vi bara vakar över dem. Betraktar dem. När dygnet tar slut så släcker vi våra trafikljus, stänger våra tunnelbanor och somnar in i väntan på en ny dag.

Hur skulle staden beskriva en typisk invånare?

Den typiska berlinbons väckarklocka ringer i en stor kall lägenhet. Berlinaren åter sin

ekologiska frukost, sätter på sig sina fotrikta skor och cyklar till jobbet med de blonda barnen i en specialanpassad vagn baktill. Samtidigt vaknar den typiska berlinaren på en parkbänk. Berlinaren klarar sig på sina kanylådriga underarmar, sätter på sig ryggsäcken med skvalpande innehåll och ställer sig utanför närmsta tunnelbana för att be resenärer som är på väg ut om biljetter för att sen sälja vidare dem till resenärer som är på väg in. Samtidigt vaknar alla andra typiska berlinare. Svettiga i sovsäckar, skrikande i spjålsängar, förvirrade i främmande sängar. De slår upp ögonen på uppblåsbara madrasser, på ålderdomshem, på kontorssoffor. De sätter på sig mjukisbyxor, jeansjackor, slöjor. De säger "jenau jenau", "tschüssie", "au weia". De åter döners, currywursts, quark. De läser böcker, bloggar, platsannonser. De är glada, trötta, sura. De rullar tummar, barnvagnar, cigaretter. De är arbetslösa, tandlösa, hopplösa. De bryter lagar, löften, ben. Så sammanfattningsvis så är väl den typiska berlinaren. Ungefär som folk är mest.

Men Berlin som stad interagerar inte särskilt mycket med sina invånare?

Aldrig. Eller väldigt, väldigt sällan. Vi är deras asfalt och deras byggnader och deras

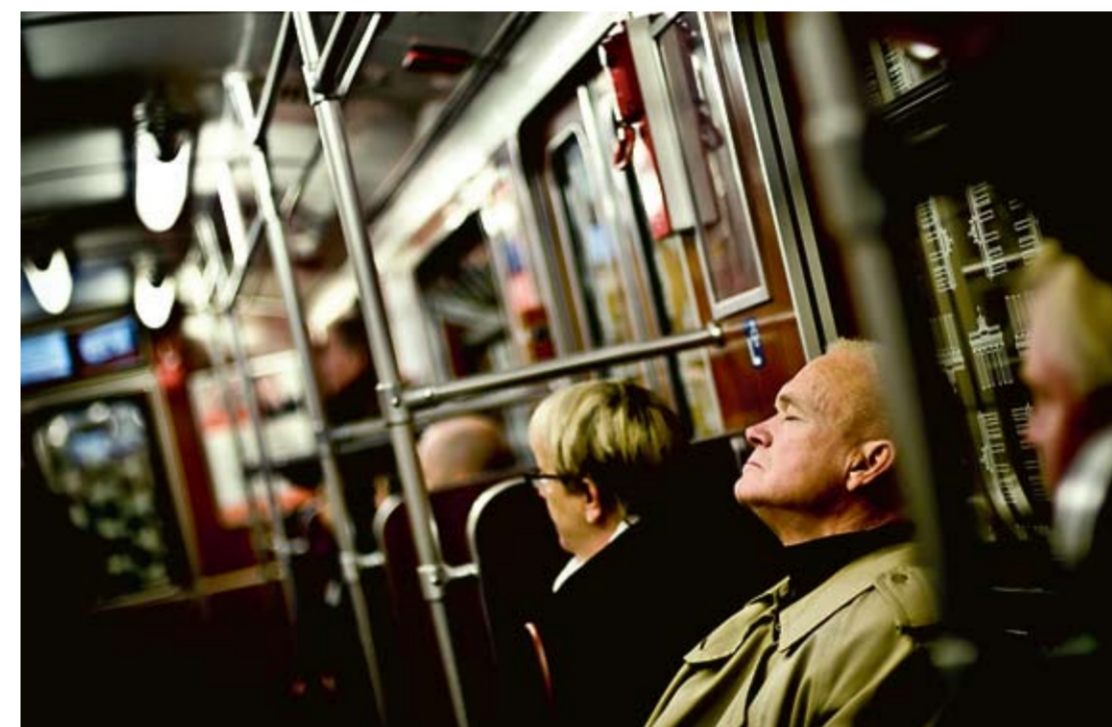

FOTO: JONAS HASSEN KHEMIRI

järnvägsspår och deras tunnlar. Vi är deras avloppssystem och deras elledning. Vi är det gröna i deras polisbilar och det orangea i deras papperskorgar. Vi är allt det där osynliga som de aldrig tänker på finns. Och det är så det ska vara. Vi ska inte störa dem och de ska inte störa oss. Vi vet lika lite om vad som rör sig på deras insida som de vet om vår. Men missförstå oss inte. Vi gillar våra invånare. Även om vi är konstruerade för betydligt fler människor.

Ja hur känns det egentligen – att Berlin hade 4 miljoner invånare 1920 och bara 3,4 miljoner 2009? Känns det sorgligt?

Vi skulle vilja säga nej. Vi skulle vilja hävda att en stad lever tack vare sin cement och sina trottoarer och sina flaggstänger. Men vi vill inte ljuga. Det är klart att det känns lite tomt ibland. Ibland blir vi nostalgiska. Vi minns hur vi såg ut innan kriget. Innan flyglarmen. Innan bombmattorna. Innan 400 000 byggnader pulveriserades och fraktades bort till Grunewaldskogen för att förvandlas till Teufelsberg där våra invånare långt senare skulle bygga en spionstation. Berg blir byggnader som blir berg igen. Det är vårt kretslopp.

Vi vet inte riktigt varför men av någon anledning tycks de alltid bli lite... galna den dagen. Det kanske är något i luften. ”

Jag lägger märke till att Berlin talar om sig själv i första person pluralis. Alltså som "vi". Är det för att låta lite sådär kunglig eller?

Tvärtom. Vi talar såhär för att påminna oss om att vi inte är som andra städer. Vi har en annorlunda livssyn. Vi är lugnare, mer kollektiva, tryggare i oss själva. Inte alls lika ytliga och självcentrerade som vissa andra. Inga namn nämnda. Utom New York. Fan vad vi hatar New York. En mer överskattad stad får man leta efter. "Oh titta på mig jag har jättehöga hus och superdyra hyror". Och? Vi har världens bästa klubbviva och Europas vackraste monument och Tysklands finaste parker. Och ni ser inte oss skryta med det.

Exakt. Och glöm inte era fantastiska museer. Precis.

Och den billiga alkoholen. Exakt.

Och de låga hyrorna. Instämmer.

Och alla cykelbanor i kombination med frånvaron av uppförbackar som gör er till världens bästa cykelstad. Tack.

Och ert gigantiska utbud av sexshoppar och bordeller. Hm.

Och gråheten och graffiti. Det räcker så.

Och era väldigt väldresserade hundar. Hur menar du då?

Det var ett av mina första intryck när jag flyttade hit. Att det kändes så skumt att vandra runt i en storstad där jag såg så många hundar men aldrig nånsin hörde hundskall. Vi är nog stoltare över våra monument.

Ja hur många monument har ni ungefär? Vi har väldigt, väldigt många. Betydligt fler än många andra städer. New York till exempel.

Och vilket är ert favoritmonument?

Tja det är nog. Det måste nog vara. Nej vad pinsamt nu står det helt still.

Intressant. Jag har en teori vill ni höra den? Kanske.

Den går ut på att städer ibland bygger monument lite på samma sätt som författare skriver böcker. Att ni via era monument bearbetar era trauman. Men finns det då inte en risk att det blir lättare att glömma bort traumat när monumentet väl står klart? Att det blir som en ursäkt att gå vida...

Förintelsemonumentet! Förstås. Hur kunde vi glömma det! Du ser! Vi minns visst våra trauman. Och våra monument. Vi är stolta över dem. Monumenten alltså. Det är därför som vi har offrat 19 000 kvadratmeter i vårt innersta centrum åt 2700 fyrkantiga betongblock. För att minnas. För att aldrig glömma. Har du sett Förintelsemonumentet? Visst är det magiskt?

Absolut. Det är mäktigt. Att gå in där känns som att vandra i sitt eget minne. Vindlande och sorgligt på samma gång. Men om jag säger namnet Degussa vad säger Berlin då?

Inga kommentarer. Eller. Vi säger bara: Oturligt. Det var väldigt olyckligt att någon idiot lyckades anlita just Degussas dotterbolag för att tillverka Förintelsemonumentets anti-graffiti-kemikalier. Men han visste väl inte att de hade stött nazisterna. Eller att de hade tillverkat den Zyklon B som användes i gaskamrarna.

Men det är ju exakt det som jag tycker är så fascinerande med Berlin. Och med Förintelsemonumentet. Att det inte finns någonting som är rent. Att alla monument som symboliserar minne även symboliserar glömska. Att alla symboler som står för revolution även står för förtryck. Att inget hos Berlin är enkelt ont eller gott. Eller... Nästan inget. Nu byter vi samtalsämne.

Okey. Ska vi prata lite om den nionde november? Snart är det alltså dags för det som era invånare kallar för Schicksalstag, eller Ödesdagen. Vad har ni för relation till det datumet? Lite klivet skulle vi nog säga. Vissa dagar har vi extra svårt att förstå våra invånare och

den nionde november är just en sån dag. Vi vet inte riktigt varför men av någon anledning tycks de alltid bli lite... galna den dagen. Det kanske är något i luften. Eller årstiden. Eller något annat. Vi vet inte. Men de tycks uppfyllas av ett slags uppdämt revoltsug. De vill ha förändring. Och de vill ha den just där och just då.

Minns ni någon särskild Ödesdag?

Tja det finns ju så många. Men den nionde november 1918 var ju speciell för då bestämdes sig våra invånare för att störta monarkin i det som kom att kallas Novemberrevolutionen. Och den nionde november 1938 minns vi också för då fylldes vår luft av hatfyllda rop och glassplitter från skyltfönster och sotig rök från brinnande synagogor i det som kom att kallas Kristallnatten. Och senast var det ju förstas den nionde november 1989 när våra invånare vaknade upp och äntligen bestämde sig för att riva muren som delat oss mitt itu i flera årtionden.

Och ni hade inga invändningar mot det - trots att de så att säga vände sin ilska mot en del av er?

Absolut inte. Tvärtom. Vi var väldigt stolta över våra invånare den dagen. Våra trottoarer vibrerade av fotsteg istället för stöveltramp och fast vi inte förstod varför de hade väntat så länge eller varför de valde att göra det just i dag så hjälpte vi faktiskt till. Vi blev så medryckta i stämningen att vi lät våra vindar sprida deras slagord och vi klippte av telefonledningarna så att soldaterna inte kom fram till sina överordnade och när den myllrande massan närmade sig från två håll så gjorde vi muren extra klättringsbar på båda sidor så att folket kunde ta sig upp på den och vråla och skåla och dansa och kramas. Vår asfalt som var så van vid att fuktas av regn och blod fick äntligen känna smaken av glädjetårar. När våra invånare kom tillbaka med kofotar, hammare, naglar och spadar så gjorde vi muren extra porös så att den föll samman snabbare än väntat och för varje betongblock som bändes loss och föll till marken i ett dammoln så tittade våra invånare på varandra med en blick som tycktes säga: Hur kunde vi låta något så själlöst som betong separera oss så länge.

Och nu är det plötsligt 2009. Tjugo år har gått. Vad kommer hända i år tror ni?

Det beror helt på våra invånare. Vi har inget särskilt planerat. Vi ser fram emot en helt vanlig dag. Vi har aldrig varit så mycket för festande.

Lägg av. Berlin är ju den partygladaste staden jag vet. Jag har aldrig bott i en stad som festar så hårt. Och så länge. Och på så skumma ställen. Gamla krigsbunkrar, övergivna bryggerier, squattade DDR-badhus. Där man minst anar det så slås det plötsligt upp ett dansgolv som inte fylls förrän det är morgonljus utomhus.

Men de festerna är annorlunda. De kommer underifrån. Från folket. De är inte toppstyrda. Dessutom har vi lite ont om pengar i dagsläget.

Ja jag har läst om det. Uppmot 15 procents arbetslöshet. Skulder på typ 60 miljarder euro. Några kommentarer?

Det löser sig. Det gör det alltid. Våra invånare är omöjliga att knäcka. De överlever allt. Bomber och okkupationer, kriser och revolutioner. Dessutom så är de inte lika pengagiriga som andra. Det är därför de stannar kvar.

Våra invånare struntar i att det finns städer som är rikare, lyxigare och renare. De vill bo kvar i en stad som visar att ett alternativ finns. En stad som har gratisbutiker som går runt tack vare byteshandel, squattare som ockuperar obebodda hus, restauranger som ger gästerna möjlighet att betala en valfri summa pengar för maten som de har ätit. En stad med parker som aldrig stänger om natten och en homosexuell klubbande borgmästare som har försökt lansera staden som "fattig men sexig".

Jag håller med. Till hundra procent. Fast samtidigt så måste jag säga att jag är lite orolig. För framtiden menar jag. Innan jag blev författare så pluggade jag lite ekonomi och bara på kul så har jag gjort en framtidsanalys av Berlin och... Jag har med mig resultatet här. Ni kanske kan titta igenom det och höra av er om ni...

Vi är inte intresserade.

Hur vet ni det? Det är inget märkvärdigt. Bara en SWOT-analys där jag går igenom Berlins styrkor och svagheter som stad och en unique-selling-point-modell där jag analyserar vad ni skulle behöva göra för att vända den här trista trenden.

Och vad är det som gör dig kvalificerad till att analysera oss? Att du har bott här i hela tio månader? Att du precis har lärt dig prata så bra tyska att du äntligen har förstått att det är en viss skillnad mellan att säga "ich heiße Jonas" och "ich scheiße Jonas"?

Lägg av. Det där lärde jag mig redan första veckan. Ge mig en chans. Jag tror att jag har kommit på något som skulle kunna vända skutan, tända ljuset i tunneln, sätta fyr på stubinen.

Och det är?

Jag säger bara: Schicksalstag. The Destiny Date. Den magiska dagen när alla kan förändra sina liv. Coming soon as a festival near you. Om Berlin spelar sina kort rätt så kommer ni kunna tjäna multum varje nionde november. Två ord: Branding och merchandise. Det är allt Berlin behöver. Det kan bli Berlins claim to fame. Större än Halloween. Större än Love Parade.

Du måste skämta. Det låter snarare som något som skulle passa... en viss stad som ligger på andra sidan Atlanten.

Nej! Tänk er det här. Det är den nionde november. Någon gång i framtiden. Det är gryning. Solen stiger i öst. Tv-tornets siluett vakar över oss. Synagogkupolen guldglittrar. Riksdagstaket kastar solkatter. Och så BLAM klickar vi igång dagens schema. På en scen vid Brandenburger Tor uppenbarar sig Madonna, Jay-Z och David Hasselhoff och de håller varandras händer och sjunger "Winds of change" i stämsång. I gigantiska partytält får man chansen att förändra sitt liv. Terapeuter och livscoacher håller föreläsningar. Stylisterna och makeup-artister erbjuder make-overs. Plastkirurger delar ut botox-kuponger. Hela staden fylls av försäljare som erbjuder självhjälpsböcker och historiska artefakter som påminner oss om att man faktiskt kan förändra sitt öde. Bara man har viljan. Muren som nyckelring, minnesmynt med motiv från Kristall-

natten, små plastgubbar med Wilhelm II:s ansikte, ballonger med Zyklon B-skämt eller masker med Helmut Kohl-tryck. Som avslutning fixar vi en karneval som går längs Karl Marx Allee vidare till Unter den Linden med technotåg och inhyrda Berghain-dj:s och vattenkanoner fyllda med sponschampagne.

Varför berättar du allt det här för oss?

För ni skulle kunna göra en insats! Ni skulle kunna låta era vindar fylla Berlin med upplyftande konfetti. Ni skulle kunna styra fågelflockarna vid Alexanderplatz så att de formerar sig i takt till musiken från technotåget. Ni skulle kunna samkoordinera stadens alla högtalare så att restauranger, dataaffärer och frisörsalonger börjar spela "Celebration" i exakt samma sekund som fyrverkerierna exploderar mot skymningshimlen och solen sakta sänker sig i en champagnisk regnbåge i väst. Jag säger bara en sak. Katching! Cash money baby. Det här kan bli stort. Riktigt stort. Större än karnevalen i Rio. Större än livet självt. Vad säger ni?

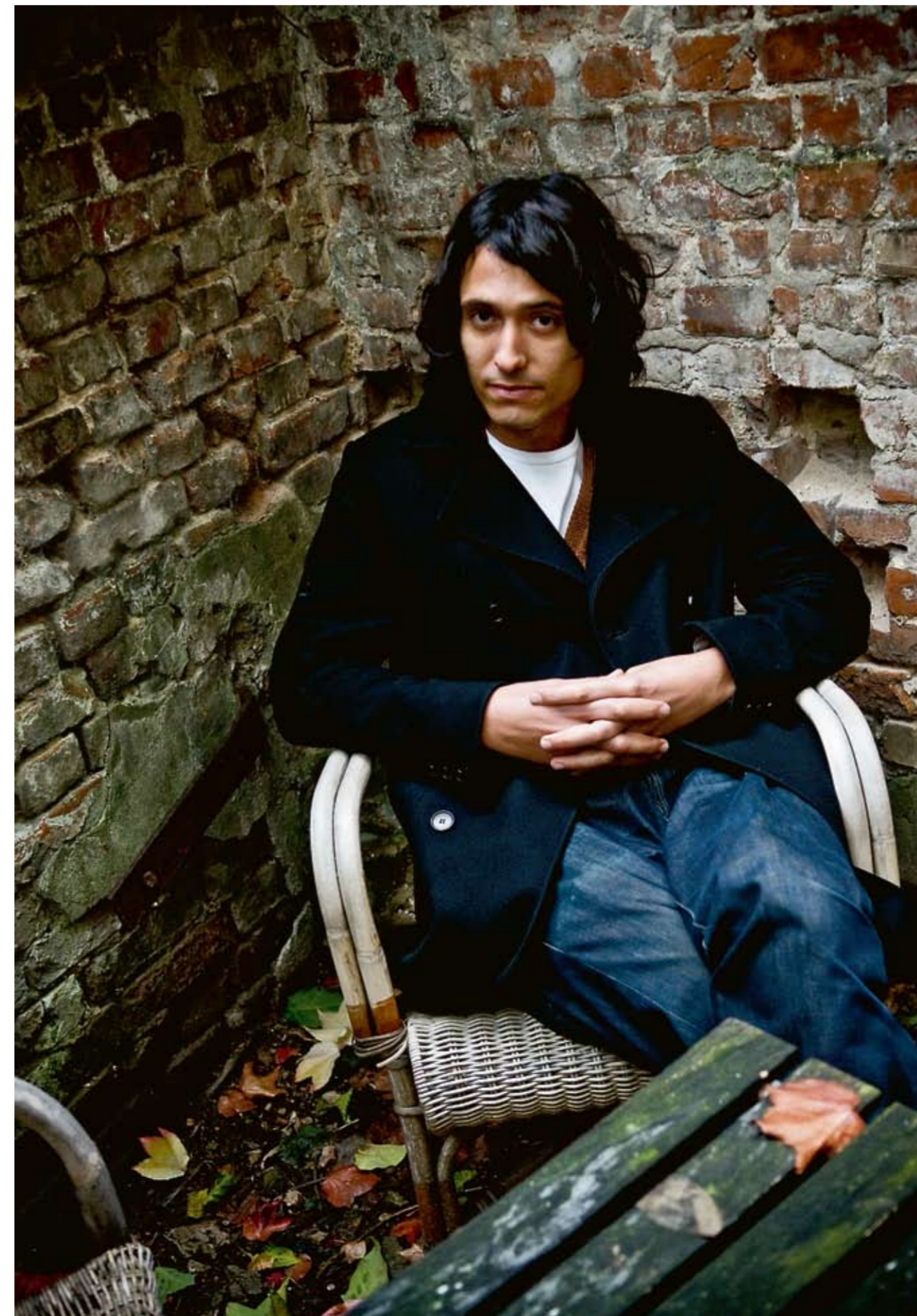
Berlin satt tyst i några sekunder med slokande alléer och tårade tunnlar. Sen reste sig staden upp och ledde mig ut mot trapphuset. Det var sista gången som jag hörde av staden.

Nu när jag ringer Berlins nummer så säger en mekanisk röst att numret saknar abonnent. När jag går förbi Berlins hus så står det ett nytt namn på brevlådan. Näväl. Jag försökte i alla fall. Och det var inte förgäves.

För även om jag fortfarande kan bli orolig för Berlins framtid så behöver jag bara lägga handen på ett rulltrappband eller snudda vid en busskur eller sätta mig på en trottoarkant för att känna Berlins puls. Någonstans långt där inne så vakar det osynliga Berlin över oss. Det Berlin som ingen kan rubba. Det Berlin som är som en andhämtning, en viskning, ett löfte om att vi är så mycket mer än det vi är.

JONAS HASSEN KHEMIRI
kultur@svd.se

Våra invånare struntar i att det finns städer som är rikare, lyxigare och renare. De vill bo kvar i en stad som visar att ett alternativ finns.

Jonas Hassen Khemiri

Född: 1978.
Bor: Stockholm och Berlin. Är just nu på ett konstnärsstipendium för Der Deutsche Akademische Austauschdienst i Berlin.
Gör: Författare.

Böcker: Debuterade 2003 med hyllade Ett öga rött som även har filmatiserats. 2006 kom andra romanen, Montecore – en unik tiger. Den följdes 2008 av samlingsvolymen Invasion! som innehöll noveller, krönikor och pjäser.

Pjäser: Dramatikdebuterade med Invasion! som hade premiär på Stockholms stadsteater 2006. Förra året spelades hans pjäs Fem gånger Gud både på Riksteatern och på Stockholms stadsteater. Just nu gör även hans senaste pjäs, Vi som är hundra, succé på Göteborgs stadsteater.

Priser och nomineringar: Borås tidnings debutantpris (för Ett öga rött), Augustprismotivering (Montecore), Sveriges Radios romanpris (Montecore), Tidningen Vi:s litteraturpris, Bellmanpriset, Sveriges Radios novellpris (Oändrat oändlig i Invasion!) och PO Enquists pris till en ung författare på väg ut i Europa.

LINA KALMTEG

svd.se

Murens spår i bilder

SvD:s fotograf Jurek Holzer ser dagens avtryck i Berlin.

Bildspacial
svd.se

Läs mer

Flödet av "murböcker" sinar inte
K sid 16

Enat Tyskland med klyftor kvar
N sid 8

Dagen då muren föll
Nyheter sid 22